КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

УДК 37.018.4 + 008

Гончарук Сергій Миколайович

Шляхи інтенсифікації інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу.

Спеціальність 13.00.05 - соціальна педагогіка

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Київ - 1998

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Київському державному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури і мистецтв.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
ПОПЛАВСЬКИЙ МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ,
ректор Київського державного університету культури і мистецтв

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор Коновець Олександр Федорович, завідуючий відділом історії і теорії національної культури Інституту українознавства Національного університету ім.Т.Шевченка

кандидат педагогічних наук доцент Цимбалюк Наталія Миколаївна, завідуюча кафедрою соціології Київського державного університету культури і мистецтв

Провідна організація- Український центр культурних досліджень України, Міністерство культури і мистецтв України, м.Київ.

Захист відбудеться «21» травня 1998 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02, створеної при Київському державному університеті культури і мистецтв (адреса: Київ-133, вул.Щорса, 36)

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці при Київському державному університеті культури і мистецтв (Київ-133, вул.Щорса, 36)

Автореферат розісланий «21» квітня 1998 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Г.М.Загадарчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження

В сучасний період, коли відбуваються глибокі зміни в політичному, економічному та культурному житті незалежної України, особливого значення набуває інформаційно-коментаторська діяльність засобів масової інформації, державних та відомчих установ культури, покликаних здійснювати розповсюдження серед людей знань з різних галузей науки, техніки, культури, мистецтва тощо. Установи культури клубного типу, парки відпочинку, лекторії та інші заклади покликані прийняти на себе організацію розгалуженої системи коментування значного потоку інформації, що розповсюджується телебаченням, радіо, пресою та іншими засобами масової комунікації.

У сфері інформаційно-коментаторської діяльності значних збитків нанесли теоретичні промахи, перекручення дійсності в її розвитку, що виникли у нових історичних умовах. Відомо, що інформаційно-коментаторська діяльність (передача інформації, пояснення та аналіз її) проводилася під ідеологічним диктатом в умовах політичного монополізму. І це, в свою чергу, сприяло руйнуванню духовних та моральних орієнтирів людей, створенню нестерпного ставлення до плюралізму думок, що в значній мірі спонукало людей діяти у відповідності з ідеологічними догмами.

Завдання оновлення інформаційної ситуації в Україні, найбільш повна реалізація інтелектуального потенціалу в суспільстві викликають необхідність оптимізації інформаційно-коментаторської діяльності всіх засобів масової інформації, установ культури, закладів пропаганди, так як інформування, просвітництво та коментування справляють значний вплив на формування свідомості, поведінки і життєвої позиції людей.

Оптимізація інформаційно-коментаторської діяльності установ культури є умовою забезпечення безперервної освіти людей. Вона є складовою частиною педагогічно спрямованої соціально-культурної діяльності у сфері вільного часу на основі соціально орієнтованого спілкування.

Проблема інформування і коментування була постійним об'єктом уваги наукової літератури.

Серед фундаментальних праць про теорію та практику інформування та коментування можна назвати дослідження В.Г.Афанасьєва, Н.Вінера, С.Гольдмана, Т.Г.Журавльова, А.С.Ковальчук, А.Моля, К.Черрі, К.Шеннона, Ю.А.Шерковіна, А.Д.Урсула, які фактично визначили їх теоретичні основи, сформулювали вихідні позиції проведення конкретно-соціологічних досліджень в галузі розповсюдження знань. Інтерес для нашого дослідження представляють роботи А.Г.Здравомислова, Н.Я.Копьєва, Ф.Г.Кротова, Н.С.Мансурова, М.Ф.Ненашева, А.Т.Новікова, П.В.Поздняков В.О.Ядова, О.І.Яковлєва, в яких всебічно розглянуто питання теорії, методології та методики окремих напрямків та засобів інформаційно-освітньої діяльності.

В педагогічній літ ратурі звертається увага на розробку проблеми розвитку інфо лаційно-просвітницької діяльності серед учнів та молоді (Ю.П.Азаров, Ю.К.Мальковська, Л.І.Новікова, В.Т.Лісовський, Г.Н.Філонов та ін.). Значної уваги у ряді педагогічних досліджень звернено на можливості використання критеріїв виміру рівнів освіти (С.І.Архангельський, С.Я.Батишев, В.П.Беспалько, В.І.Загвязінський, І.А.Зязюн, Л.Г.Коваль, В.Я.Ожогін, М.Н.Скаткін та ін.)

Дослідження інформаційно-коментаторської діяльності установ культури знаходяться на ступені формування, розгляду деяких аспектів соціально-культурної діяльності в працях М.А.Аріарського, А.В.Даринського, Д.М.Генкіна, Г.О.Євтєєвої, А.Д.Жаркова, М.Г.Клемантович, Ю.Д.Красильникова, І.Ю.Раніша, А.Г.Соломоніка, В.Л.Суртаєва, Н.М.Цимбалюк та ін. Важливі питання теорії та методики освітньо-виховної та інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу висвітлено в підручниках та навчальних посібниках для вузів культури, підготовлених І.М.Єрошенковим, Г.М.Загадарчук, В.Т.Лісовським, М.М.Поплавським, О.В.Сасиховим, В.Є.Тріодіним та ін.

На сьогоднішній день відсутні комплексні проблемно-тематичні дослідження інформаційно-коментаторської діяльності установ культури. Деякі спроби здійснено у ряді кандидатських дисертацій: Н.Н.Павлової (досліджується освітня функція клубів), І.С.Орлова (зроблено спробу визначити педагогічну ефективність освітньої роботи клубу), Л.Ф.Голубєвої (зроблено акцент на організацію політичного інформування в клубних установах), В.З.Дулікова, Г.М.Загадарчук, І.Ю.Раніша, С.Г.Рубцова, С.В.Чурилової (піднімались проблеми оптимізації агітаційно-пропагандистської діяльності клубів, використання різних форм соціально-культурної діяльності у формуванні громадської думки), Є.Я.Зазерського (обгрунтовано розкрито загальнотеоретичні та методичні питання організації агітаційно-пропагандистської політичної діяльності клубних установ).

Центральне місце серед праць про проблеми просвітницької і виховної діяльності в клубі займають докторські дисертації А.С.Ковальчук, Ю.А.Стрельцова, В.Є.Тріодіна, в яких фактично висвітлено питання про сутність та соціальне призначення освітньої діяльності, про теоретичне осмислення взаємодії суб'єкта та об'єкта в цьому педагогічному напрямі діяльності установ культури клубного типу.

Проте в наукових дослідженнях проблему визначення педагогічних умов та шляхів оптимізації саме інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу зовсім не розкрито. Відсутні дослідження про теоретичне обгрунтування педагогічних основ впливу інформування і коментування на особистість та реалізацію її здібностей, педагогічної ефективності цього напрямку в діяльності установ культури.

Існуюче протиріччя між теорією, сучасною практикою та потребами особистості в плюралістичному характері інформування і коментування визначили необхідність подальшого дослідження проблеми.

Отже, актуальність проблеми, її наукова, практична цінність, недостатня розробленість та висвітлення в педагогічному аспекті в науковій культурологічній та педагогічній літературі обумовили вибір дослідження, постановку завдань та визначення чинників, що впливають на оптимізацію інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.

Дисертаційна робота є частиною Концепції кафедри менеджменту культурно-дозвіллєвої діяльності Київського державного університету культури і мистецтв по вдосконаленню підготовки фахівців соціально-культурної діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці запропонованих автором педагогічних шляхів інтенсифікації інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу в сучасних умовах.

У відповідності до мети було визначено завдання дослідження :

- на основі вивчення практичного досвіду установ культури (констатуючий експеримент) визначити психолого-педагогічні чинники, що впливають на розвиток пізнавальних інтересів та потреб людей в динаміці від пасивного до вибіркового, соціального використання інформації;
- встановити та експериментально перевірити критерії, умови і чинники оптимізації інформування і коментування;
- перевірити ефективність розробленої автором моделі інформування і коментування в умовах діяльності установ культури;
- сформулювати науково-методичні рекомендації про шляхи оптимізації інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення та систематизація документів та методичних матеріалів, теоретичний аналіз філософської, педагогічної, психологічної, культурологічної літератури стосовно проблеми оптимізації інформування та коментування; вивчення та організація практичного досвіду установ культури з досліджуваної проблеми; моделювання програм інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.

Базою дослідження було визначено установи культури клубного типу міста Києва, Київської, Черкаської, Житомирської, Чернігівської областей України.

Дослідження проводилося в три етапи:

I етап - 1986 - 1990рр.;

II етап - 1990 - 1993рр.;

III етап - 1994 - 1997рр.

На першому етапі дослідження об'єктом аналізу було визначено загальні ознаки, зміст і форми соціально-культурної діяльності у напрямку інформування і коментування установ культури клубного типу ряду областей України; використовувалися методи: письмові та усні опитування працівників культури та відвідувачів установ культури, аналіз організаційно-методичних форм, вивчення інформаційних потреб та інтересів людей тощо.

На другому етапі здійснювалося глибоке вивчення інформаційно-коментаторської діяльності як важливого напрямку роботи установ культури

клубного типу, розробка системи конкретних, найбільш ефективних форм і методів соціально-культурної діяльності, вивчено організований досвід інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу ряду областей України (констатуючий експеримент).

На третьому етапі вивчалось інформаційно-коментаторська діяльність як педагогічний процес, як важливий напрямок освітньо-виховної діяльності установ культури, здійснювався формуючий експеримент, який дозволив спостерігати еволюцію цього процесу як в хронологічному розрізі, так і в статистичному та методичному. На цьому етапі було використано матеріали конкретно-соціологічного дослідження автора щодо моделювання та перевірки ефективності педагогічних програм інформаційно-коментаторської діяльності.

На цьому ж етапі проводилася перевірка та аналіз емпіричних та дослідницьких даних, здійснювалася їх теоретична інтерпретація, узагальнювалися, оцінювалися, класифікувалися висновки та рекомендації.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні соціальної та психологічної суті інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу як педагогічного феномену і специфічного елементу народної освіти в умовах вільного часу; в обгрунтуванні необхідності вдосконалення її інформогенної функції в нових умовах демократичної свободи у виборі інформації; у визначенні потенціалу, закладеного в інформаційно-коментаторських заходах як форм організованого, соціально орієнтованого спілкування, у виявленні їх специфіки та нереалізованих педагогічних можливостей в умовах вільного часу.

На основі конкретно-соціологічного дослідницького матеріалу визначено психолого-педагогічні чинники, що впливають на розвиток та задоволення інформаційних інтересів та потреб відвідувачів установ культури.

В дисертації запропоновано методику моделювання педагогічних програм впровадження організованого досвіду та керівництва інформаційно-коментаторською діяльністю установ культури.

Проведений аналіз емпіричних та експериментальних даних дозволив розкрити питання вивчення ефективності інформування і коментування з обгрунтуванням методичних підходів до їх оцінки на основі вивчення їх функцій, критеріїв наукових знань, поінформованості та соціальної діяльності людей.

Практичне значення дослідження полягає у розробці автором методики моделювання педагогічних програм керівництва організацією інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.

Результати дослідження можуть стати базою для забезпечення реального внеску установ культури в систему безперервної освіти в умовах вільного часу, духовного відродження суспільства.

Матеріали дисертації також можуть бути використані в вузах та училищах культури при розробці лекційних курсів, спецкурсів та спецсемінарів з дисциплін, пов'язаних з спеціальністю 13.00.05 - соціальна педагогіка як

«Культурно-просвітницька діяльність установ культури», «Дозвіллєзнавства», «Культура усного виступу і професійного спілкування» тощо.

Вірогідність наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується методологічною та теоретичною обґрунтованістю їх вихідних позицій відповідно використаних методів, адекватних меті, завданням дослідження: науковим аналізом фактичного матеріалу, зосередженого в методичних та емпіричних дослідженнях, кількісним і якісним аналізом фактів, одержаних у ході роботи, проведеним педагогічним експериментом, математичною обробкою даних і їх інтерпретацією.

Апробація результатів дослідження здійснювалася: у ході виступів на міжнародних, всеукраїнських та вузівських науково-практичних конференціях; як: «Актуальні проблеми підготовки кадрів в галузі мистецтва та культури у світі перебудови вищої та середньої спеціальної освіти» (Миколаїв, 1988), «Нова концепція та сучасні підходи в питаннях підготовки кадрів культури» (Київ, 1991), «Інститут культури на сучасному етапі» (Київ, 1993), «Художня культура та проблеми підготовки професійних кадрів в умовах українського духовного відродження» (Київ, 1993), «Культурно-просвітницька діяльність в сучасних умовах» (Київ, 1994); шляхом обговорення їх на засіданнях кафедри менеджменту культурно-дозвіллєвої діяльності Київського державного університету культури і мистецтв, читання курсів «Просвітницька діяльність установ культури», «Культура усного виступу і професійного спілкування»; звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Київського державного інституту культури (1990-1997рр.) тощо.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення у 4 публікаціях автора - статтях у збірниках наукових праць.

Структура дисертації підпорядкована меті та завданням дослідження, що детермінує логіку наукового пошуку та ступінь розробки теми. Дисертація (обсягом - 140 с.) складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (233 найменування), додатків. У відповідності з основними завданнями дослідження в кожному розділі розглядається повний перелік питань, пов'язаних з темою дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь наукового осмислення та розвитку проблеми, визначено мету та завдання дослідження, викладено методику та апробацію дослідження, зазначено практичне та теоретичне значення.

Перший розділ: «Теоретичні основи забезпечення інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу».

В ньому інформаційно-коментаторська діяльність розглядається як педагогічний процес і система. Автором здійснено теоретико-педагогічний аналіз становлення вітчизняної та зарубіжної системи інформації, як

«основного матеріалу мислення» (С.Голдман), розглянуто основи її теорії, всебічність концепції, види інформації.

Інформаційно-коментаторська діяльність установ культури як педагогічний процес спрямована на розповсюдження та розв'язання сукупності знань, що здійснюється специфічними формами і методами соціально-культурної діяльності в умовах взаємодії людей у вільний від роботи час. Висловлено припущення, що інформаційно-коментаторська діяльність установ культури клубного типу при дотриманні відповідних педагогічних умов може сприяти виконанню таких важливих завдань, як:

- сприяння задоволенню і подальшому розвиткові пізнавальних інтересів особистості;
- формування громадської думки, що може стати орієнтиром у ставленні людей до різноманітних подій та фактів;
- стимулювання мислення особистості, вироблення самостійності в судженнях, оцінки фактів;
- сприяння широкій гласності про стан справ в установах та організаціях, керівних органах держави, розвитку критики та самокритики.

Розгляд інформаційно-коментаторської діяльності установ культури як педагогічного процесу дозволяє виділити такі його основні структурні елементи, як зміст, об'єкт і суб'єкт інформування і коментування та способи (засоби, методи і форми) педагогічного управління цим процесом, тобто розуміти її як сукупність і взаємодію окремих елементів, що створюють цілісну систему.

Автором розглянуто специфічні напрямки і функції інформаційно-коментаторської діяльності установ культури: інформаційну, розвиваючу, роз'яснювальну, комунікативно-організаторську.

В процесі констатуючого експерименту на основі зібраних емпіричних та статистичних матеріалів автором наведено дані про рівень активності відвідувань установ культури в сучасних умовах та виявлено причини її низького рівня, а саме: не хватає вільного часу (53,1%); не співпадає час роботи установи культури з моїм вільним часом (11,7%); робота установи культури не відповідає моїм інтересам та запитам (11,1%); установа культури розташована далеко від мого будинку (житла, мешкання) (9,4%); є бажання і час, але ніяк не можу зібратися до клубу (8,8%); відсутній в клубі затишок, тому немає, де відпочити (8,2%); у клубі немає дитячої кімнати (3,4%).

В дисертації визначено типологію аудиторії інформаційно-коментаторських заходів установ культури, виділено такі її типи:

- аудиторія з неусвідомленими мотивами;
- аудиторія з комунікативними мотивами;
- аудиторія пізнавальної орієнтації;
- аудиторія творчої орієнтації.

Автор дійшов до висновку, що інформаційно-коментаторську діяльність можна розглядати як джерело творчості людей, як поліфункціональну систему, яка може збагатити зміст заходів культурно-просвітницьких установ культури

та посилити їх виховний потенціал. Функція установ культури до залученню людей до пізнання та сприйняття інформації вимагає диференціації, уточнення та збагачення змісту культурно-просвітницьких та художньо-масових заходів, створення цілеспрямованої педагогічної системи, яка б могла посилити виховний вплив інформації. Автор в дисертації визначає класифікацію рівнів інформації як соціально-педагогічного процесу:

Рівень первинної інформації. На цьому рівні повідомляються конкретні факти зразу після їх з'явлення. Звичайно, на цьому рівні особливу роль відіграють засоби масової інформації та зв'язку. В установах культури первинна інформація можлива у двох випадках: чи інформатори мають допоміжні відомості по конкретному питанню, чи якщо вона стосується місцевих проблем, місцевого життя.

Рівень коментування фактів. подій, процесів. На цьому рівні інформації можна систематизувати факти, показати, як вони пов'язані з іншими. При цьому тут виникає важливе завдання - допомогти людям розібратися у подіях та уникнути помилкових оцінок та суджень. Саме цей рівень інформації є найбільш цінним для культури, найбільш часто зустрічається в практиці соціально-культурної діяльності.

Рівень теоретичного осмислення фактів. їх глибокого і всебічного аналізу. Це, звичайно, найбільш високий рівень інформації.

Без сумніву, поділ інформації на рівні дещо умовний, тому що важко, наприклад, уявити собі інформацію першого рівня без того, щоб вона не включала в себе елементи другого рівня. Будь-яке повідомлення несе в собі певну оцінку, представляє собою певний кут зору, викликає емоційне ставлення.

Вивчення та врахування особливостей організації інформування і коментування людей як педагогічного процесу може дозволити більш повно використати можливість впливу соціально-культурної діяльності на свідомість людей, на розширення їх інформаційних та культурних запитів потреб та інтересів.

Автором розглянуто спілкування як чинник інформування та коментування. Автор стверджує, що будь-яка форма інформаційно-коментаторської діяльності установи культури є комунікативним актом, причому спілкування розглядається і як умова та спосіб передачі ifнормації і як процес взаємодії психологічно пов'язаної між собою спільності слухачів. В дисертації представлено таблицю класифікації методів і засобів інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу, заснованих на принципах спілкування. Отже, інформаційно-коментаторську діяльність слід розглядати як досить складну і в той же час гнучку та оперативну систему педагогіки співучасті, співтворчості, яка справляє вплив на людей через систему вербально-візуальних засобів і сприяє розповсюдженню знань серед людей.

Значну увагу в дисертації приділено вивченню особливостей організації інформаційно-коментаторської діяльності в установах культури клубного типу.

Автором визначено специфіку організації педагогічного процесу в установах культури у порівнянні з іншими освітніми та художньо-видовищними закладами, яку бачить у визначенні таких суттєвих особливостей:

1. Сам зміст культурологічних акцій в установі культури визначається потребами, інтересами, смаками та побаженнями аудиторії, які є соціально детермінованими.
2. Важливою якістю виховних та просвітницьких акцій в установах культури є організація соціально орієнтованого і міжособистісного спілкування, яке виступає як могутній формуючий чинник.
3. У різних формах соціально-культурної діяльності їх учасники реально можуть проявити свою ініціативу, обмінятися інформацією, відстояти свою точку зору, взяти участь у спільній діяльності.

Таким чином, клубні установи, відстаючи від засобів масової інформації в оперативності, в широті охоплення мас, володіють такими особливостями, яких не мають інші соціальні інститути. Це, перш за все:

- можливість безпосереднього спілкування об'єкта і суб'єкта;
- особистий вплив інформатора на аудиторію, можливість слухачів отримати безпосередню відповідь на запитання;
- це використання системи специфічних засобів, форм і методів;
- це насичення змісту клубних заходів місцевим, конкретним, документальним матеріалом.

Суттєвою особливістю інформаційної діяльності установ культури є і те, що педагогічний процес тут здійснюється за участю відвідувачів, через використання їх ініціативи.

Другий розділ дисертаційного дослідження - «Створення педагогічних умов результативності інформаційно-коментаторської діяльності установ культури клубного типу».

В ньому автор однією із важливих умов забезпечення ефективності інформаційно-коментаторської роботи визначає необхідність задоволення інформаційних запитів, потреб та інтересів людей, вивчення структури мотивів їх діяльності в соціальній сфері, які лежать в основі вибору конкретної інформації. На основі теоретичного аналізу стану наукової проблеми потреб, інтересів, установок, мотивів та вивчення матеріалів конкретно-соціологічного дослідження автор виявив, що відвідувачі установ культури для розширення свого світогляду використовують різні засоби пізнання нової інформації, в тому числі перегляд телепередач (68,3%), читання книжок (60,9%), слухання радіо (54,2%), читання газет та журналів (36,6%), відвідування установ культури (34,0%). Автором в процесі дослідження зроблено спробу виділення трьох рівнів розвитку пізнавальної потреби на основі спрямованої до пізнання особистості. Як свідчить практика, інформаційні потреби людей не завжди враховуються і задовольняються організаторами інформаційно-коментаторської діяльності. Так 15,7% респондентів зазначили низький змістовний та методологічний рівень клубних заходів; 8,5% вважають, що в

інформаційних заходах використовується застарілий матеріал, а для 8,4% респондентів тематика інформаційних заходів не відповідає їх інтересам.

Проведене нами дослідження дозволило скласти конкретну уяву про структуру пізнавальних інтересів. Так 52,5% опитуваних цікавлять політичні питання внутрішнього і міжнародного життя; 42,5% - питання літератури і мистецтва; 29,1% - питання моралі; 24,5% - питання фізкультури і спорту; 22,9% - питання економіки, науки і техніки. Отже, вивчення запитів, потреб та інтересів виступає як один з компонентів педагогічного процесу, який має прямий та зворотній зв'язок, що дозволяє коректувати зміст, методи, досягаючи більшої відповідності, адекватності впливу і результатів, і, по-друге, вивчення запитів, потреб та інтересів є джерелом збагачення змісту та форм інформаційно-коментаторської діяльності.

Так, працюючи в установі культури клубного типу з певною аудиторією, інформатори і коментатори завжди повинні брати до уваги характер вибіркової спрямованості, типової для даної аудиторії з тим, щоб вивести її з кола звичних уявлень, коли це необхідно, навпаки, спертися на них. Як правило, первинні у людини мотиви відвідування установ культури, не знаходячи підтримки для задоволення інтересу, руйнуються або, якщо вони отримують задоволення від інформування та коментування, зміцнюються. А особистість, накопичуючи знання, збагачується новими мотивами, що спонукають її відвідувати нові заходи соціально-культурної діяльності з метою розширити свої знання.

Автором розкрито значення використання методу концептуального моделювання, з допомогою якого можна відтворити структуру та функції конкретного об'єкту як системи у вигляді сукупності понять, схем, планів, програм, спрогнозувати розвиток педагогічних явищ, розглянути їх в реальних (педагогічна практика) та ідеальних (педагогічна наукова думка) умовах. Моделюючи програми інформаційно-коментаторської діяльності установ культури, автор прагнув в умовах організованого досвіду створити такі умови, в яких відвідувачі змушені були б виконувати комплекс дій, спрямованих на поглиблення їх інтелектуального рівня.

На основі теоретичного аналізу та експериментальної перевірки було сформульовано основні вимоги до моделювання педагогічних програм інформаційно-коментаторської діяльності установ культури:

1. Комплекс визначених освітньо-виховних завдань повинен бути підпорядкованим поглибленню та розширенню знань з різних напрямків політики, науки, економіки, культури та ін., розрахованих на підвищення інтелектуального рівня людей, формування їх світогляду, вироблення їх умінь аналізувати та давати об'єктивні оцінки та характеристики визначним подіям минулого та сучасного життя.
2. Необхідно визначити систему педагогічного впливу на формування аналітичних, коментаторських, полемічних та інших вмінь відвідувачів установ культури за допомогою формулювання, вироблення та типізації освітньо-інформаційних завдань.

3. Широко добирати та застосовувати доцільні засоби, форми і методи соціально-культурної діяльності, які б створили результативний комплекс впливу на процес ефективного інформування і коментування.

Моделювання педагогічних програм дає можливість врахувати різні чинники, що характеризують реальну педагогічну ситуацію в конкретній системі впливу.

Створюючи в процесі формуючого експерименту моделі педагогічних програм, спрямованих на подальшу інтенсифікацію інформаційно-коментаторської роботи, ми мали на увазі, що в сучасних умовах значна частина традиційних установ культури ще існує за інерцією, не задовольняє сьогодні існуючих соціальних потреб та інтересів. Це в значній мірі пов'язано з тим, що протягом багатьох десятиріч в країні було блоковано можливість оновлення змісту діяльності установ культури завдяки ідеологічному диктату, злиденній (особливо в сільській місцевості) матеріально-технічній базі установ культури, мало-сприйнятливому до новацій кадровому потенціалу.

Отже, закладам культури клубного типу сьогодні необхідно вести пошук нових форм організації інформаційно-коментаторської діяльності. Основним напрямком в цій справі повинні стати розробки організаційно-методичних моделей, що можуть забезпечити переорієнтацію роботи на нові культуротворчі явища.

Безсумнівно, здійснення таких програм обов'язково повинно сприяти розповсюдженню серед людей актуальних сучасних знань з безперечним використанням різноманітних організаційно-методичних форм соціально-культурної діяльності, як-то: лекцій, бесід, диспутів, лекторіїв, народних читань, трибун громадської думки тощо.

В жливою умовою здійснення програм подальшої оптимізації інформаційно-коментаторської діяльності є створення і ефективна діяльність об'єднань інформаторів-коментаторів, здібних виконувати функції розповсюдження знань серед людей при допомозі бесід, коментарів, консультацій, зустрічей з цікавими людьми тощо. Такі об'єднання були створені в установах культури клубного типу Київської та Чернігівської областей за участю студентів-практикантів під час формуючого експерименту. Цілеспрямованість діяльності такого об'єднання, її систематичність, врахування індивідуальних особливостей слухачів - все це дозволяє вважати їх досить ефективними в системі соціально-культурної діяльності. Автором було розроблено Програму впровадження організованого досвіду оптимізації інформаційно-коментаторської діяльності установ культури, за якою було передбачено використання її в установах культури - базах виробничої практики ряду областей України. Студенти-практиканти Київського державного інституту культури складали програми, сценарії, робили магнітні записи, що дозволяло їм значно збагатити та посилити зміст інформування при допомозі розповідей, бесід, консультацій, лекцій, коментарів, оглядів літератури і матеріалів преси і, отже, викликати інтерес у слухачів до важливих сучасних проблем.

Автором розглянуто багаточисленні об'єктивні та суб'єктивні чинники, які мають вплив на результативність інформування та коментування. Проблему ефективності розглянуто як стрижньову як для теорії, так і для практики соціально-культурної діяльності. Автор дійшов висновку, що:

- підхід до розв'язання питань, пов'язаних з ефективністю роботи установ культури клубного типу, повинен базуватися на загальнометодологічних положеннях, якими керуються всі установи та організації, діяльність яких пов'язана з освітньо-виховною діяльністю серед людей;
- практично відкинуто спроби знайти простий та однозначний критерій ефективності соціально-культурної діяльності;
- визріло розуміння специфічності впливу установ культури клубного типу на особистість та суспільне життя, що спонукає науковців та працівників соціально-культурної діяльності до інтенсивних пошуків своєрідних критеріїв та індикаторів успішної діяльності установ культури.

Проте наукове розуміння ефективності соціально-культурної діяльності ще до кінця не відпрацьовано. В практиці ще нерідко побутує думка про те, що результати освітньо-виховної роботи вимірюються лише виробничими показниками. І сьогодні ще зустрічається прагнення практичних працівників тлумачити взаємозв'язок виховних зусиль та економічного ефекту досить прямолінійно. Основними вимогами щодо визначення ефективності установи культури клубного типу можна вважати такі:

1. Не допускати змішування понять «дії» установи культури і «дійовість» її роботи;
2. В основі визначення ефективності діяльності установ культури клубного типу треба розглядати досягнення соціальних та педагогічних завдань, пов'язаних з формуванням людини;
3. Обов'язково враховувати поетапний, ступневий характер досягнення освітньо-виховних засобами соціально-культурної діяльності;
4. Необхідно в практиці соціально-культурної діяльності відпрацьовувати та використовувати специфічні показники, що дозволять виявити саме той внесок у розвиток аудиторії та в соціальні процеси, який здійснено установою культури;
5. Прагнути перейти від приблизних, чисто якісних оцінок до об'єктивного кількісного виміру результатів педагогічного процесу;
6. Прагнути використовувати систему взаємопов'язаних критерів ефективності педагогічного процесу, в установі культури.

Ми розуміємо ефективність інформаційно-коментаторської діяльності як адекватність змін в свідомості та соціальних діях особистості тим цілям, які ставилися в процесі її розвитку за певний проміжок часу. Самореалізація особистості в процесі використання її здібностей в установі культури, надання можливості для кожного публічно висловити свої думки, відстояти власні позиції - це і є самим важливим в інформаційно-коментаторській діяльності установ культури. Ефективність пов'язана із тим, який вплив здійснює

інформування і коментування на знання особистості, на її поведінку, на практичні результати діяльності людей. Отже, ефективність складається з дійовості та результативності, причому результативність ніби-то підводить підсумок дійовості.

Комплексне використання різних соціологічних досліджень та їх методів по збору, обробці та аналізу соціальної інформації, застосування логіко-математичного апарату дозволяє розробити достатньо повну систему показників, що характеризують критерії ефективності інформування і коментування в установах культури. Так критерій наукових знань означає залучення до знань взагалі і засобами соціально-культурної діяльності, яка спонукає отримати, зберегти, перепрацювати, передати та використати соціально важливу інформацію.

Дослідження засвідчило, що сільське населення нерегулярно отримує необхідну інформацію про місцеві події та факти саме з форм повсякденної інформаційно-коментаторської діяльності установ культури. Таке співвідношення пізнавальних потреб та ступеню їх задоволення в процесі соціально-культурної діяльності, звичайно, не сприяє покращанню показників дійовості інформування і коментування.

Лише точний вимір відповідного рівня засвоєння знань та розвитку пізнавальної активності може дозволити інтенсифікувати інформаційну діяльність, об'єктивно визначити критерій наукових знань. Разом з тим даний критерій ще не дозволить виявити зміни в свідомості або поведінці людей під впливом інформаційно-коментаторських заходів. Його головне завдання - оцінити пізнавальні інтереси, потреби людей, включення їх діяльності установи культури, підкріплення знань людини гуманістичною системою цінностей.

Таким чином, вимір ефективності інформування і коментування можливий на основі значного числа показників. Такі виміри дозволяють визначити, наскільки результати діяльності установи культури, проміжні або кінцеві, відповідають функціям та меті інформування та коментування.

У висновках виділено важливі підсумки проведеного дослідження, основні теоретичні і практичні рекомендації, що вказують на виправданість гіпотези й вирішення завдань роботи автора.

1. Вивчення та розгляд процесу інформування та коментування сприяють визначенню етапів - від рівня первинної інформації до теоретичного її осмислення.

2. Здійснений нами аналіз історичних, суттєвих та функціональних підходів дає можливість збагатити уявлення про інформаційно-коментаторську діяльність установ культури як про педагогічний процес, про якісні, специфічні зміни форм, засобів і методів, які відбуваються в сучасних умовах. Використання всіх модифікацій, що відбулися в інформуванні та коментуванні, різноманітних специфічних прийомів систематичного та цілеспрямованого виховного впливу на особистість обумовлюють підвищення рівня інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.

3. Створення моделей програм інформаційно-коментаторської діяльності установ культури виступає як результат інтеграції діяльності всіх безпосередніх та опосередкованих учасників професійної, культурно-просвітницької справи, являючись фактично підсумком спеціалізованого науково-практичного узагальнення. Концептуальне моделювання інформаційно-коментаторської діяльності установ культури відкриває можливості для подальшого проведення емпіричних досліджень в межах не лише конкретного напрямку діяльності установ культури, а і в загальній системі профілюючої галузі знання - педагогіки, педагогічної психології, соціальної педагогіки, соціально-культурної діяльності.

4. Недостатнє використання в установах культури розвитку самодіяльних засад, неформального спілкування в конкретних організаційно-методичних формах, вихід потоку інформації, що базується на символічній, універсальній мові, як правило, не сприяє використанню в повній мірі закладених в ній виховних можливостей. Саме тому в інформаційно-коментаторській діяльності не завжди враховуються нові явища соціального життя, не відображається характер змін в сучасних соціально-економічних відносинах в країні. Тому є всі підстави для того, щоб в умовах діяльності Українського центру культурних досліджень створити структурний підрозділ, який би досліджував актуальні проблеми просвітництва, інформації і коментування засобами соціально-культурної діяльності, що так необхідні установам культури. Необхідно координувати діяльність клубів, бібліотеки, ліцею, парку культури, перетворити їх в єдину інформаційно-коментаторську систему, усунувши таким чином відокремленість їх одне від одного.

5. Одним із шляхів досягнення успіхів в напрямку інформаційно-коментаторської діяльності є підвищення професійного рівня спеціалістів, діяльність яких тісно пов'язана з розповсюдженням знань та активізацією особистості у зв'язку з новими соціальними вимогами до неї. Сьогодення вимагає підготовки сучасних підручників, нових навчальних посібників, впровадження в навчальний процес активних методів навчання, сучасних досягнень комп'ютерної техніки та ін., що дасть можливість забезпечити послідовність та самостійність у підготовці студентів до виконання професійних завдань у галузі просвітництва, інформації та коментування. У зв'язку з цим бажано в навчальних планах вузів культури акцентувати увагу на навчальних дисциплінах, спецкурсах, практикумах, під час вивчення яких студенти оволодівали б мистецтвом спілкування з аудиторією, набували б знань та вмінь аргументовано висвітлювати важливі сучасні події, полемізувати з аудиторією, використовувати найрізноманітніші форми, засоби і методи, розраховані на активне роз'яснення матеріалу та засвоєння його слухачами.

Основні положення дисертаційного дослідження відображено в таких публікаціях автора:

1. Ефективність інформаційно-коментаторської діяльності установ культури.- К.: Вид. КДІК - 1997. - 21с.

2. Основи забезпечення інформаційно-коментаторської діяльності установ культури // Вісник Книжкової палати. - К., 1998. - №1. - С.30-33.
3. Шляхи задоволення інформаційних запитів, потреб та інтересів відвідувачів установ культури.//Вісник Книжкової палати. -К; 1998.-№3.-С.27-29.
4. Організація дозвілля підростаючого покоління в США: традиції та сучасність //Культурно-просвітницька діяльність в сучасних умовах. Тези науково-практичної конференції.-К.:КДІК, 1994.-С.76-78

Гончарук Сергій Миколайович. Шляхи інтенсифікації інформаційно-коментаторської діяльності закладів культури клубного типу. -Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.05 - соціальна педагогіка. Київський державний університет культури і мистецтв, м.Київ, 1998.

Дисертацію присвячено визначенню шляхів оптимізації інформаційно-коментаторської діяльності установ культури. В ній запропановано моделювання педагогічних програм як один із шляхів поглиблення та поширення знань серед людей, розроблено систему критеріїв ефективності соціально-культурної діяльності.

Ключові слова: інформування, коментування, ефективність, моделювання.

Гончарук Сергей Николаевич. Пути интенсификации информационно-комментаторской деятельности учреждений культуры клубного типа. Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 - социальная педагогика. Киевский государственный университет культуры и искусств, г.Киев, 1998.

Диссертация посвящена определению путей оптимизации информационно-комментаторської деятельности учреждений культуры. В ней предложено моделирование педагогических программ как один из путей углубления и расширения знаний среди людей, разработана система критериев эффективности социально-культурной деятельности.

Ключевые слова: информирование, комментирование, эффективность, моделирование.

Honcharuk Sergiy N. Ways of intensifying the information and commentary activity by the club type establishments of culture. The manuscript.

The dissertation on competing a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on speciality 13.00.05 - Social Pedagogics. Kyiv State University of Culture and Arts, Kyiv, 1998.

The dissertation is devoted to defining the ways of optimization the informational and commentary activity of the establishments of culture. There the pedagogical programs modeling as one from ways of recess and expansion of knowledge among the people is offered, the system of criteria of efficiency of social and cultural activity is developed.

Key words: informing, commenting, efficiency, modeling.

Підписано до друку 17.04 1998р. Формат 60 х 84 1/16. Папір др. апарат. Друк офсетний. Облік. вид: арк. 1.0. Умовн. др. арк. 1.0. Зам. 62 Тираж 100.

Друкарня Київського державного університету культури і мистецтв.
252133, Київ, 133, вул. Щорса, 36.